

NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG GIẢNG DẠY BÀI LUYỆN THANH CHO SINH VIÊN NGÀNH SƯ PHẠM ÂM NHẠC

Trần Đình Lộc*, Ông Huỳnh Huy Hoàng
Trường Đại học An Giang

Tóm tắt

Bài luyện thanh (tiếng Latinh “vocalis”) là các bài tập có giai điệu, phần đệm hoàn chỉnh, không có lời ca, dùng để luyện tập phát triển giọng hát đạt những yêu cầu kỹ thuật khác nhau. Bài tập luyện thanh là tài liệu âm nhạc sử dụng trong học tập, nó làm cầu nối giữa việc luyện tập các mẫu âm và học các tác phẩm thanh nhạc. Những bài tập luyện thanh hoàn toàn thích ứng với những kiểu kỹ thuật khác nhau trong biểu diễn thanh nhạc. Tập hát bài tập luyện thanh là một việc rất quan trọng của quá trình học tập, hoàn thiện giọng hát.

Từ khóa: Thanh nhạc, sư phạm âm nhạc, bài luyện thanh.

Abstract

Improving teaching quality of vocal exercises for students of music pedagogy

The word Vocalis, coming from Latin origin, means a complete melody or chorus, without lyrics, used to practice vocal development to meet different technical requirements. The vocal exercise is a musical document used in study, which acts as a connector between the practice of sound patterns and the study of vocal works. The vocal exercises can be completely adapted with the different techniques of vocal performances. Singing vocal training is a very important part of the vocal learning and bettering process.

Keywords: Vocal, music pedagogy, vocal training.

1. Mở đầu

Việc giảng dạy các bài luyện thanh luôn được bắt đầu ngay từ khi sinh viên tiếp cận với thanh nhạc chuyên nghiệp. Hiện nay qui trình giảng dạy thanh nhạc tại các cơ sở đào tạo âm nhạc chuyên nghiệp luôn có phần dạy bài luyện thanh bắt buộc. Tuy nhiên phương pháp giảng dạy cũng như việc lựa chọn bài bản lại phụ thuộc rất nhiều vào từng giáo viên cũng như khả năng tiếp thu của sinh viên. Điều này dẫn đến chất lượng đào tạo thanh nhạc ở các cơ sở rất khác nhau.

Khi chúng ta hát một ca khúc, các tính chất về âm thanh sẽ được khai thác một cách rõ nét hơn khi chúng ta nói. Để hát được tốt hơn chúng ta cần phải tập luyện nhiều hơn và kỹ càng hơn. Chính vì thế, trong học Thanh nhạc sẽ cần đến các bài tập luyện thanh. Vậy, bài tập luyện thanh là gì?

Bài tập luyện thanh dùng để rèn luyện phát triển giọng, phát triển các kỹ thuật thanh nhạc khác nhau như: hát liền giọng (cantilena), hát nảy (staccato), hát nhanh nhiều nốt (passage), hát từ to tới nhỏ (diminuendo), hát từ nhỏ tới to (crescendo), hát rung láy (trillo)... và một số kỹ thuật hát khác. Bài tập luyện thanh có những yêu cầu từ dễ tới khó về

* Email: locthanhnac@gmail.com

giai điệu, tiết tấu, tốc độ, các quãng, chuyển điệu... Tập hát luyện thanh bằng những nguyên âm khác nhau nhưng thường hay sử dụng nguyên âm a, ô, ê và kết hợp với các phụ âm m, n, l để hỗ trợ phát âm tích cực. Ngoài ra cũng có thể đọc theo nốt nhạc đối với những bài có tốc độ chậm, nốt nhạc có trường độ tương đối dài.

2. Các dạng bài luyện thanh

Bài tập luyện thanh hiện nay được sử dụng của rất nhiều tác giả khác nhau và đã được biên soạn thành tuyển tập như:

- Abt F. Trường phái ca hát. Những bài tập chọn lọc cho giọng hát với đàn piano
- Abt F. Trường phái ca hát thực hành
- Aspelund D. Tuyển tập những bài luyện thanh thế kỉ XVIII – XX cho giọng cao
- Bona P. 100 bài luyện thanh cho giọng nữ cao và nam cao
- Bodoni M. Ba bài luyện tập và 12 bài luyện thanh mới cho giọng nam trung
- Deidler GG. Nghệ thuật ca hát. 40 giai điệu cho giọng cao và phần đệm piano
- Concone G. 50 bài tập luyện thanh có phần đệm piano cho giọng trung
- Panofka. 24 bài Vocalise thực hành dành cho giọng nữ cao hoặc nữ trung

Với sinh viên ngành sư phạm âm nhạc Trường Đại học An Giang, chúng tôi chọn tài liệu 50 bài luyện thanh có phần đệm piano dành cho giọng trung của tác giả Concone G (*Concone (1836). Fifty Lesson For Medium Voice – Vocal*).

3. Phương pháp giảng dạy bài luyện thanh

3.1. Phương pháp giảng dạy

Đối với sinh viên ngành sư phạm âm nhạc, yêu cầu về tiêu chuẩn, chất lượng giọng hát khi tuyển sinh đầu vào không được như với ngành đào tạo thanh nhạc ở các trường nghệ thuật: các học viện âm nhạc, nhạc viện, trường văn hóa nghệ thuật đào tạo ca sĩ. Chính vì vậy, việc giảng dạy môn học thanh nhạc để đảm bảo sinh viên *hoàn thiện và phát triển giọng hát* theo chuẩn đầu ra ngành sư phạm âm nhạc là một thách thức không hề nhỏ đối với giảng viên thanh nhạc. Đặc biệt, giọng hát nữ sinh viên vùng miền Tây thường sử dụng giọng ở âm khu ngực nhiều trong sinh hoạt ca hát hằng ngày, các bài dân ca với âm vực hẹp, hệ thống giảng dạy âm nhạc phổ thông ở khu vực này chưa mạnh... dẫn đến kết quả là đa số giọng hát nữ nói riêng và các bạn học sinh nói chung ở tuổi trưởng thành thường có âm vực giọng hát ở âm khu tự nhiên tương đối hẹp, khi hát gặp nốt hơi cao thì chuyển sang giọng đầu một cách tùy tiện.

Vì vậy, vai trò của bài luyện thanh đối với dạng người học này là cực kỳ quan trọng, nó giúp xử lý nốt chuyển giọng và thống nhất âm sắc giọng hát của các âm khu giọng. Tuy nhiên, việc này đòi hỏi người giảng viên thanh nhạc cần có phương pháp phù hợp thì mới khắc phục được điểm khó này, và nâng cao chất lượng giọng hát sinh viên.

Bài viết này giới thiệu bài concone 1 và 2, là 2 bài luyện thanh dành cho đối tượng bước đầu làm quen với học thanh nhạc chuyên nghiệp.

3.1.1. Hướng dẫn thực hành bài concone 1

Bài concone 1 ngắn (24 ô nhịp), viết ở giọng Đô trưởng, nhịp C với nhịp độ Moderato (vừa phải, 88 nốt đen trong 1 phút) - các đoạn lặp lại nhiều, tiết tấu đơn giản, âm vực quãng 10, không có quãng nhảy xa bất thường và biến âm, phù hợp với sinh viên bắt đầu học thanh nhạc. Điều cần đặc biệt chú trọng là hệ thống các yêu cầu về sắc thái âm nhạc phức tạp: to, nhỏ, mạnh, nhẹ, kỹ thuật legato biến đổi liên tục, đa dạng xen lẫn với sự thay đổi về

tiết tấu, cao độ.

Concone 1

Moderato

Khi thực hành hát bài concone 1, cần chú ý:

- Hát trên nguyên âm A
- Phải xướng âm đúng rồi mới bắt đầu hát, chú ý các quãng khó với sinh viên mới bước đầu làm quen với xướng âm: quãng 2 thứ: Mi – Fa, Si – Đô, quãng 3 thứ Đô – La đi xuống ở ô nhịp 22.

- Bài này 24 ô nhịp, có thể chia thành nhiều câu hát như sau:

Câu 1: 4 ô nhịp, từ nốt Đô ở ô nhịp đầu đến nốt Mí ở ô nhịp 4. Khi hát câu này cần chú ý dấu legato từ nốt đô đến nốt Sol, legato từ La đến Mí; ký hiệu P (piano: hát khê) ở nốt đô, ký hiệu hát lớn dần từ nốt đô đến nốt Rê, lớn nhất ở nốt Mí, sau đó nhỏ dần từ Mí đến Sol, ngừng tiếng (dấu lặng đen) có thể lấy hơi nhẹ, và hát tiếp nốt La (chú ý ký hiệu P ở nốt La) đến nốt Mí theo cường độ lớn dần, lớn nhất đến nốt Đô và nhỏ dần đến nốt Mí. *Đặt biệt chú ý cường độ của nốt Sol ở cuối ô nhịp 2 phải bằng cường độ nốt La ở đầu ô nhịp 3, tạo âm sắc đồng nhất từ nốt Đô đầu tiên đến nốt Mí cuối câu hát này.* Việc tuân thủ các yêu cầu về sắc thái trên là rất quan trọng, giúp giải quyết nốt chuyển giọng, trong việc thống nhất âm sắc giọng hát từ nốt Đô ở ô nhịp 1 đến nốt Mí ở ô nhịp 4.

Câu 2: 4 ô nhịp, từ nốt Mí ô nhịp 5 đến nốt Rê ô nhịp 8, cách hát tương tự câu 1, đảm bảo thống nhất âm sắc từ nốt Mí ô nhịp 6 xuống nốt Rê ô nhịp 9.

Câu 3: 4 ô nhịp, từ nốt Sol ô nhịp 9 đến nốt Đô ô nhịp 12

Câu 4: 4 ô nhịp, từ nốt Sol ô nhịp 13 đến nốt Rê ô nhịp 16

Câu 5: 4 ô nhịp, từ nốt Đô ô nhịp 17 đến nốt Mí ô nhịp 20

Câu 6: 4 ô nhịp, từ nốt Mí ô nhịp 21 đến nốt Đô ở ô nhịp 24

Cách hướng dẫn hát câu 3 đến câu 6 tương tự câu 1, 2
- Tập kỹ từng câu rồi ghép thành bài

3.1.2. Hướng dẫn thực hành bài concone 2

Bài concone 2 ngắn (28 ô nhịp), viết ở giọng Sol trưởng, nhịp độ moderato (vừa phải, 88 nốt đen trong 1 phút), các đoạn lặp lại nhiều, tiết tấu đơn giản, âm vực quãng 9, không có quãng nhảy xa bất thường và biến âm, phù hợp với sinh viên bắt đầu học thanh nhạc.

Moderato

Khi thực hành hát bài concone 2, cần chú ý:

- Hát trên nguyên âm A

Phải xướng âm đúng rồi mới bắt đầu hát, chú ý các quãng khó với sinh viên mới bước đầu làm quen với xướng âm: quãng 2 thứ Mi – Fa, Si – Đô, quãng 3 thứ Đô – La đi xuống ở ô nhịp 26.

Bài concone 2 nên nhóm từng 2 ô nhịp theo yêu cầu xử lý sắc thái cường độ.

Có thể chia bài concone 2 thành 3 câu hát như sau:

Câu 1: Từ ô nhịp 1 đến ô nhịp 8.

Ô nhịp 1 bắt đầu với sắc thái P ở nốt Sol, sắc thái lớn nhất ở phách thứ 4 của nốt Sol và phách thứ 1 của nốt La, trở về sắc thái nhỏ nhất ở phách thứ 3 của nốt La, có thể tạm ngưng

(lấy hơi nhanh) ở dấu lặng đen, sau đó bắt đầu với sắc thái P ở nốt La ô nhịp thứ 3, sắc thái lớn nhất ở phách thứ 4 của nốt La và phách thứ 1 của nốt Si, trở về sắc thái nhỏ nhất ở phách thứ 3 của nốt Si, có thể tạm ngưng (lấy hơi nhanh) ở dấu lặng đen, sau đó bắt đầu với sắc thái P ở nốt Si ô nhịp thứ 5, sắc thái lớn nhất ở phách thứ 4 của nốt Si và phách thứ 1 của nốt Đô, trở về sắc thái nhỏ nhất ở phách thứ 3 của nốt Đô, lấy hơi và hát nhỏ dần đến nốt Fa ô nhịp 8. Khi thực hiện tốt các yêu cầu sắc thái cường độ vừa phân tích như trên, người hát sẽ có được màu sắc âm thanh thống nhất từ nốt đầu tiên đến nốt cuối ở câu hát này.

Câu 2: từ ô nhịp 9 đến ô nhịp 20.

Cách xử lý yêu cầu về sắc thái cường độ của câu 2 cũng giống câu 1, theo từng nhóm 2 ô nhịp, trên cơ sở đó sẽ có được màu sắc âm thanh thống nhất từ nốt Rê ô nhịp 9 đến nốt Mi ô nhịp 16, và từ nốt Mi ô nhịp 16 xuống nốt Fa ô nhịp 20.

Câu 3: từ ô nhịp 21 đến ô nhịp 28

Cách xử lý yêu cầu về sắc thái cường độ của câu 2 cũng giống câu 1 và câu 2, trên cơ sở đó sẽ có được màu sắc âm thanh thống nhất từ nốt Sol ô nhịp 21 đến nốt Đô ô nhịp 26, và từ nốt Đô ô nhịp 26 xuống nốt Sol ô nhịp 28. Cần chú ý các quãng 2 thứ Mi- Fa, Si – Đô và quãng 3 thứ Đô – La đi xuống ở ô nhịp 26.

Với sinh viên ngành âm nhạc thì yêu cầu tự học, tự rèn luyện thực hành chuyên môn đóng vai trò rất quan trọng.

Âm nhạc là nghệ thuật của âm thanh. Tất cả các khái niệm về âm nhạc vốn trừu tượng đều phải được âm thanh hóa trong quá trình giảng dạy, yêu cầu này là đối với tất cả các môn học chuyên ngành âm nhạc.

Với môn học thanh nhạc, môn học có tính thực hành thì chúng tôi không dạy riêng phần lý thuyết, mà tất cả các nội dung lý thuyết đều được lồng vào quá trình dạy thực hành, được giảng viên minh họa cụ thể, chính xác bằng giọng hát của mình. Nội dung phần học lý thuyết được gửi trước cho sinh viên nghiên cứu, sau đó giảng viên sẽ hướng dẫn, thị phạm trong quá trình dạy thực hành.

Khi dạy bài luyện thanh, chúng tôi thực hiện theo các bước sau:

- Hướng dẫn sinh viên xướng âm chính xác bài luyện thanh
- Nghiên cứu các yêu cầu về sắc thái thông qua các thuật ngữ, ký hiệu trong bài
- Hướng dẫn cả nhóm hát từng câu, giảng viên thị phạm trước, sinh viên hát theo sau, sau đó ghép thành bài
- Hướng dẫn, sửa bài cho từng sinh viên
- Sau vài tuần, có thể cho sinh viên nghe bài mẫu để tham khảo thêm.

3.2. Phương pháp kiểm tra và đánh giá

Vì tầm quan trọng cũng như độ khó của dạng bài luyện tập này (trong hệ thống các bài luyện tập thanh nhạc: câu luyện thanh, bài luyện thanh và tác phẩm thanh nhạc), nên mỗi học kỳ chúng tôi chỉ cho sinh viên học 01 bài luyện thanh.

Việc kiểm tra đánh giá là thường xuyên, bất kỳ với từng cá nhân kết hợp với việc sửa bài của giảng viên. Kết quả đánh giá được thể hiện bằng điểm số sau nhận xét của giảng viên đối với việc thực hiện yêu cầu chuyên môn của sinh viên. Điểm tổng kết học phần thanh nhạc được tính bằng trung bình cộng điểm các bài kiểm tra cộng với điểm thi cuối kỳ, tỉ lệ là 50/50. Việc kiểm tra thường xuyên, bất kỳ giúp sinh viên phải thường xuyên luyện

tập ở nhà và giúp giảng viên kịp thời giúp đỡ, uốn nắn những sai sót chuyên môn của sinh viên. Đây là yêu cầu quan trọng, phù hợp với đặc thù môn học có tính thực hành như môn thanh nhạc

Trong 2 tuần đầu tiên, sinh viên phải hoàn thành phần xướng âm vỡ bài. Các tuần tiếp theo cho đến gần cuối học kỳ, sinh viên hoàn thiện các yêu cầu về sắc thái to, nhỏ, mạnh nhẹ, legato, lấy hơi, yêu cầu về thống nhất màu sắc âm thanh trong câu hát.

Cuối học kỳ sẽ thi 01 bài concone và 01 tác phẩm thanh nhạc với phần đệm đàn của giảng viên phụ trách đệm đàn.

4. Kết luận

Việc nghiên cứu nâng cao chất lượng giảng dạy bài luyện thanh, góp phần quan trọng trong việc hình thành và phát triển giọng hát cho sinh viên. Qua 3 khóa đào tạo đầu tiên, kết quả phản hồi từ sinh viên và đồng nghiệp và thực tế đánh giá trên lớp là rất tích cực, đã cho thấy tiến bộ rõ rệt về tỉ lệ đạt theo chuẩn đầu ra về giọng hát của sinh viên học môn thanh nhạc. Góp phần nâng cao chất lượng đào tạo giáo viên âm nhạc của nhà trường, cũng như bổ sung vào giáo trình giảng dạy thanh nhạc sinh viên ngành sư phạm âm nhạc□

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Concone (1836). *Fifty Lesson For Medium Voice - Vocal*. Schirmer's Library of Musical Classics.
- [2] Hồ Mộ La (2002). *Phương pháp sư phạm thanh nhạc*. Trường ĐHNT Quân đội.
- [3] Mai Khanh (1997). *Sách học thanh nhạc*. NXB Trẻ.
- [4] Ngô Thị Nam (2004). *Giáo trình hát*. NXB ĐHSP Hà Nội.
- [5] Nguyễn Trung Kiên (1998). *Phương pháp sư phạm thanh nhạc*. Nhạc viện Hà Nội.
- [6] Nguyễn Trung Kiên (1982). *Phương pháp học hát*. NXB Văn Hóa.
- [7] Nguyễn Thị Nhung (1997). *Hình thức âm nhạc*. NXB Giáo dục.
- [8] Nhiều tác giả (2008). *Tuyển tập Romance*.
- [9] Quang Phác (2006). *100 bài hát Việt Nam*. NXB Hà Nội

(Ngày nhận bài: 30/10/2018; ngày phản biện: 26/11/2018; ngày nhận đăng: 04/01/2019)